

Držíte v rukou CD se třemi archivními nahrávkami legendárního divadla Semafor, z nichž dvě, *Sladký život blázna Vincka* a *úprava Člověka z půdy* ze 70. let, vycházejí vůbec poprvé. Doplnuje je nejslavnější představení první éry divadla *Jonáš a tingl-tangl*. Pojďme se na ně ve zkratce podívat...

Kabaret *Jonáš a tingl-tangl* vznikl v době prvního vrcholu slávy divadla, který mohl být ovšem stejně tak jeho koncem, nebýt talentu a citu Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra. S koncem sezóny 1961-1962 totiž divadlo z různých příčin opustily jeho hlavní hvězdy Waldemar Matuška, Eva Pilarová a Karel Štědrý. Zůstávala Pavlína Filipovská, z Rokoka přišla posila v Haně Hegerové, ale jinak nebylo jisté, co vlastně s divadlem bez slavných zpěváků bude. Suchý, Šlitr (a režisér Karel Mareš) rychle hledali nové tváře, aby udrželi divadlo v chodu. Pracovali na písničkách a libretu *Jonáše*, oprášili a doplnili novými písničkami starší revue *Šest žen*, sestavili hudební pásmo *Zuzana není pro nikoho doma* a pro druhá dvě zmíněná představení získali prakticky samé neznámé zpěváky, ve kterých ale už tehdy cítili silný potenciál: Karla Gotta, Milana Drobného, Evu Olmerovou, Janu Malknechtovou, o něco známějšího Jiřího Jelínka nebo rock'n'rollového rebela (alespoň na tehdejší poměry) Pavla Sedláčka. Vedle toho Jiří Šlitr projevil přání, aby do chystaného kabaretu o *Jonášovi* napsal Jiří Suchý roli i pro něj. Pro Suchého to bylo vel-

ké překvapení, protože Šlitr do té doby hrát odmítal, ale ještě větším překvapením pro něj byly následné zkoušky. Šlitrova naprosto kamenná tvář a školácky strojově odříkávané věty přiváděly Suchého i režiséra Mareše do stavů zoufalství, ale stále oba doufali, že Šlitr po premiéře pochopí, že pro herectví není stvořený a stáhne se sám. Jenomže se oba zmylili. Obrovský úspěch premiéry v Gottwaldově (kde mimochodem Suchý ještě o předstávce v půli představení narychlo dopisoval závěrečný obraz), i úspěch následných repríz přesvědčil všechny o tom, že se zrodila nová hvězda naivní komiky. Z autorské dvojice S+Š tak definitivně vznikla i dvojice herecká a troufnu si říci, že se touto hrou prakticky plnoprávně stali pokračovateli dvojice V+W.

Jonáš a tingl-tangl měl téměř výhradně kladné kritiky, navíc vždy zcela vyprodané hlediště, až už po 5 letech oba Jiří přestal bavit natolik, že představení sami stáhli po 242. repríze (vznikla tehdy dokonce petice proti tomuto jejich rozhodnutí, ale jak Suchý později konstatoval, v té době nebyli natolik profesionálové, aby dokázali hrát představení, které už je netěšilo).

A tady si dovolím malou odbočku do světa filmu. V první polovině 60. let byl Semafor jasným fenoménem a jako takový samozřejmě lákal televizi a posléze i filmová plátna. V rychlém sledu vznikly buď záznamy her nebo filmy z představení: *Člověk z půdy*, *Zuzana je zase sama doma*, *Šest žen*, *Recital 64*,

Dobře placená procházka, *Kdyby tisíc klarinetů* (film, který volně vycházel z leporela psaného ještě pro Divadla Na Zábradlí), Jiří Suchý soukromě pracoval na *Sektě*, k tomu jaksi bokem Miloš Forman natočil napůl hraný film, napůl dokument *Konkurs*. A proto je jaksi paradoxní, že jenom to nejslavnější představení nakonec nebylo zachyceno ani jako TV film, ani jako záznam z divadla (když jsem se pana Suchého ptal, proč televize představení vlastně nenahrála, tak mi s nadsázkou odpověděl, ale vystihl to přesně: „Protože byli blbí...“) A přitom chybělo velmi málo, protože S+Š skutečně plánovali Jonáše jako film udělat, dokonce se s natáčením i začalo, režie se ujal Miloš Forman (který ostatně část zkoušek natáčel už pro film *Konkurs*), hráli zde samozřejmě S+Š a jednotlivé části se skutečně měly natáčet ve světových metropolích podle děje hry, tedy v Paříži, Berlíně, Londýně nebo Moskvě. Vzniklo tak několik fragmentů, např. v Západním Berlíně u slavné zdi, která přetínala Západ a Východ, ale brzy poté byl projekt z vyšších míst zastaven s odůvodněním, že na něj nejsou peníze. Bohužel i ony natočené fragmenty se později kdesi ztratily.

Jonáš se nakonec s pódiiem rozloučil v dubnu roku 1967, nicméně už o dva roky později se vrátil do Semaforu zpátky, byť už na velmi krátké angažmá, protože po Šlitrově tragické smrti o Vánocích 1969 nemělo smysl v představení *Jonáš a dr. Matrace* pokračovat.

Sladký život blázna Vincka se poprvé – či jak by napsal Jiří Suchý ponejprv – na prknech Semaforu objevil 21. dubna roku 1975. Na jeho vzniku se výrazně podílely dvě skutečnosti – jednak neutuchající hlad diváků po postavě Jonáše, a pak postupující rozpad hereckého tria Kašpar, Baltazar a Melicharová, tedy tria Josef Dvořák, Jiří Suchý a Jitka Molavcová.

Suchý vytrvale odmítal oživit veleúspěšného Jonáše bez Jiřího Šlitra a trvalo ještě dalších deset let, než to „risknul“ znovu s touto postavou. V roce 1975 to ale obešel tak, že postavu pojmenoval blázen Vincek a představení sestavil do podobně jonášovského ladění jako za šlitrovské éry. Jan Kolář ve své knize *Jak to bylo v Semaforu* (Scéna, 1991) uvádí, že hra byla původně koncipovaná jako třetí představení pro trojici K+B+M. Předěšlá *Zuzana v lázni* a *Elektrická puma* měly obě velké úspěchy, a proto Suchý chtěl pro K+B+M napsat třetí hru. Jenomže chtěl udělat pro tentokrát změnu, na které jejich spolupráce prakticky zkrachovala. Jak bylo mnohokrát napsáno, Josef Dvořák stylem herectví tíhl k energickému burianovskému stylu, kdežto Suchý spíše k přemýšlivé komice Jana Wericha. A právě proto rozjetý Dvořák tehdy odmítal spolupracovat se Suchým na další hře, protože tentokrát on měl hrát onoho – hereckou hantýrkou řečeno – „přihrávače“, což mu v předešlých dvou představeních dělal Suchý. A nejen že odmítl,

ale vyřešil to celkově poněkud nešťastně, když s podporou příslušných politických míst pod hlavičkou Semaforu založil vlastní hereckou skupinu. Tím Jiřího Suchého připravil o podstatnou část hracích dnů v Semaforu, což byl zase záměr bolševických papalášů, jejichž nástrojem se tímto krokem Dvořák stal. Mezi oba herce to vrazilo klín, který se popravdě nikdy nepodařilo zcela vytáhnout, ale to je konec konců pro samotné představení vesměs nedůležité pozadí.

Jiří Suchý hru přepsal a děj postavil na lehce absurdní zápletku – blázen Vincek je léčen v psychiatrické léčebně tím, že jsou mu plněna všechna jeho bizarní přání. Výsledkem byl recital plný písniček, poezie, humoru a slovních hříček, tedy všeho toho, co dělá Suchého Semafor Semaforem, přičemž celou stavbu hry posunul lehce k surrealismu. Kritiky přijaly hru jako návrat k jonášovskému typu a vesměs ji chválily. Dagmar Oufřadová v Mladé frontě psala: „*Jiřímu Suchému se podařilo vrátit do Semaforu mnohé ze Semaforu.*“ Deník *Práce* konstatoval: „...*A jestliže tedy tohle příjemné představení, ze kterého se lidem nechce domů, přezýváme s tím, že chceme povědět, co tím chtěl říci básník, vyjde nám: svět je krásný, i když má své minusy, každá věc kolem má v sobě poezii. Člověk ji nemusí umět vyslovit, stačí, když se pokusí ji pochopit nebo procítit. Je ovšem báječné, když se najde člověk, který tu báseň řekne. A to je Jiří Suchý.*“

Hru výpravou a kostýmy vybavila Suchého žena Běla, o režii se podělil Suchý s Janem Kratochvílem (tím, který se Ctiborem Turbou pracoval na legendárním *Cirkusu Alfred*), herecky autorovi – s výjimkou skvělého výstupu bohužel nedávno zesnulého Vladimíra Hrabánka – sekundovaly samé dámy. Diváci tedy viděli Věru Křesadlovou, která tehdy už v Semaforu byla na domácí půdě, a ačkoliv její manžel Miloš Forman sklízel v emigraci světové ovace za svou novinku *Přelet nad kukaččím hnízdem*, Křesadlová-Formanová nevyužila šance na emigraci a zůstala v Československu i s dvojcáty Petrem a Matějem (ano těmi, kteří se svým otcem a s Jiřím Suchým pracovali třeba i na *Dobře placené procházce* v Národním divadle). Poprvé se ve hře také představily tři dívky, které v budoucnu rozhodně neměly zapadnout v dějinách české hudby a divadla. Jednak řady semaforových dětí rozšířila desetiletá Luciana Krecarová, která v divadle zprvu alternovala s Ivetou Polatovou nebo s rychle odrůstající (a posléze emigrující) Monikou Hálovou. V Semaforu Luciana nakonec zůstala téměř 20 let, než z ní definitivně vyrostla Anna K. Dále své třináctileté angažmá na této scéně odstartovala i tehdejší studentka 3. ročníku studia na Státní konzervatoři v Praze Dagmar Patrasová, která týden po premiéře oslavila své osmnáctiny. A konečně třetí posilou se stala začínající Bára Štěpánová, která mimochodem na svět přišla teprve dva

měsíce po první semaforové premiéře *Člověk z pudy* a na konkurs se do Semaforu vydala, aniž by v tomto divadle kdykoliv předtím viděla nějaké představení.

A úspěch u diváků? 234 repríz a 8 let na repertoáru myslím mluví za vše...

Jestliže okolnosti vzniku představení *Blázna Vincka* nebyly úplně příjemné, vznik následující premiéry byl ještě podivnější. V polovině 70. let už bylo Suchého jméno téměř na indexu. Šimkova i Dvořáková skupina měly v médiích jasně volnější prostor, zatímco plánované Suchého knížky byly zakázány, do rozhlasu ani televize nesměl, po celkem luxusním vydání *Kýtice* na třech LP deskách byl rychle stornován obdobný projekt komplete *Elektrická puma*, ačkoliv záznam představení byl už k vydání připraven. Ani ze *Zuzany v lázni* nebo z *Blázna Vincka* se na desky nedostalo téměř nic. Jiří Suchý samozřejmě věděl, odkud vítr vane, když si už o několik měsíců dříve stěžoval v rozhovoru pro časopis *Melodie*: „...v poslední době nemáme podporu rozhlasu, která je pro tvorbu hitů dost důležitá. To je pro mě velká záhada, že rozhlas, kterej se velice pečlivě a objektivně stará o pestrost programu, opomene původní český muzikál...“ Suchý se marně snažil opakovaně prosazovat a přepisovat hru *Skleněné prkno*, která byla předem odsouzena do šuplíku. Soubor ale musel pracovat, zejména ona polovina, která nehrála v *Bláznovi Vinckovi*, a Suchý to na-

konec vyřešil chytrou oklikou — obnovil hru už jednou schválenou.

Proti *Člověku z pudy*, kterým se Semafor v roce 1959 otevíral, zkrátka nešlo nic namítnout, což Suchý ještě pojistil tím, že hru částečně upravil i pro děti. Sám k tomu později v knize *Inventura* (Formát a Blízká setkání, 2000) napsal: „*Hru Člověk z pudy jsem nevybral náhodně. Byla to hra, která se už kdysi v Semaforu hrála a nebylo proti ní námitek, naopak, patřila k světlým stránkám legendy Semafor. Navíc jsem ji přepsal pro děti — tvorba pro děti byla jednak žádaná a pak jsem věděl, že plno věhlasných tvůrců, kteří byli režimu nepohodlní, smělo psát pro děti, protože v téhle oblasti byla tzv. ideologická diverze obtížná, protože děti by ji nepochopily.*“

Takže hra po kosmetických úpravách prošla a premiéra se uskutečnila 11. ledna roku 1977. Obsahově vycházela z původního představení, ale zmizel například Malý lord (nahradila ho Červená karkulka Jitky Molavcové), Petr s Martinou velmi výrazně omládlá a na scéně se objevil i vlčák Dusík (původně se měl jmenovat Ňufík, ale cvičená fenka Daisy roli nakonec akceptovala až pod tímto jménem). Spolu s Jiřím Suchým režíroval tentokrát Evald Schorm, který sice příslušným úřadům také nebyl úplně pro chuti, ale s Josefem Dvořákem předtím v Semaforu spolupracoval na hře *Má hlava je včelín*, tudíž nebyl důvod mu práci v divadle zakázat. Kostýmy a výpravu opět dělala Su-

chého žena Běla se svým typickým citem pro vkus i humor (např. Sommer měl kšandy sahající jen sotva k podpaží), Ferdinand Havlík připsal písničku *Pojď ke mně blíž*, ale jinak se vycházelo z původních Šlitrových písní, jen Jiří Suchý místy upravil, či spíše parodoval vlastní texty. Herecky se představili staří známí: Jiří Datel Novotný, Jitka Molavcová (v alternaci se Zuzanou Burianovou), Ferdinand Havlík, Eugen Jegorov, posilou se pak stala i Hana Talpová z karlínského divadla (tu občas alternovala Hana Hegerová). Novou generaci semaforských dětí představovala Petra Havlíková (to není shoda jmen, ale skutečně dcera šéfa semaforského orchestru) a Robert Růžek (syn saxofonisty Milý Růžka).

Hra byla na repertoáru tři roky, dočkala se 104 repríz a z recenzí kritiků vybírám např. Miloše Skalku, který v Květech kvitoval výkon (tehdy ještě spíše budoucí) partnerky Suchého: „...*Jitka Molavcová jako Červená karkulka vyrostla na jevišti Semaforu ve svěráznou komičku...*“ Chválou potom vůbec nešetřil Jan Rejžek na stránkách deníku *Práce*: „*Po sedmnácti letech se na scénu Semaforu vrací Člověk z pudy a přes zásadní úpravy je to návrat vskutku triumfální. Ba dokonce, tak jako tato hra byla první semaforskou v pořadí, nyní se může stát nejpřednější i kvalitou...*“

Nezbývá než popřát hezký poslech nyní i Vám...

Lukáš Berný, 2009

Sestavu kompletu, věnovanou padesátiletému výročí existence divadla Semafor, určilo vše, co zůstalo z nahrávek celých her zachováno v archivu Supraphonu. Vyhnuhli jsme se titulům vydaným v jiné souvislosti, kompilacím a písňovým sestavám. Dvě ze tří her (*Sladký život blázna Vincka* a *Člověk z pudy* /dětská verze, 1977/— producentem obou nahrávek byl v roce 1978 Hynek Žalčík) vycházejí vůbec poprvé jako vzácný doklad epochální stopy, kterou v dějinách české kultury zanechalo toto autorské divadlo.

Redakce

Jonáš a tingl-tangl (CD 1, CD 2)

Kompletní nahrávka představení z roku 1962

(vyšlo na 2 LP Supraphonu v roce 1989)

Přídavek nahrán 3. 5. 1966

Z archivu Bohumila Palečka

Digitální remastering Oldřich Slezák, ADK Prague

© 2001 Sony Music/Bonton s. r. o.

Sladký život blázna Vincka (CD 3, CD 4)

Kompletní nahrávka představení,

nahráno 19. a 20. 5. 1978

© + © 2009 Supraphon a. s.

Člověk z pudy (CD 5, CD 6)

Kompletní nahrávka představení,

nahráno 2. 10. 1978

© + © 2009 Supraphon a. s.

Výběr, sestava a produkce této kompilace

Naďa Dvorská

Supervize a pomoc při sestavě dokumentace

Lukáš Berný

Remastering Ivan Mikota ve studiu MI 91